

Collins na nekoliko mjesta naglasio — to nije bio tek odraz geografske (i druge) izolacije.

Emil Heršak

Krinka Vidaković

KULTURA ŠPANSKIH JEVREJA NA JUGOSLOVENSKOM TLU

Sarajevo: Svjetlost, 1986.

Ova je knjiga nastala kao rezultat višegodišnjeg istraživanja bogate kulturne baštine Židova koji su se na području današnje Jugoslavije počeli doseljavati nakon izгона iz Španjolske godine 1492. Ona je ujedno i doktorska radnja autorice, koju je izradila u Institutu za književnost i umjetnost u Beogradu i obranila na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Iako je tek jedno u nizu djela napisanih o povijesti i kulturi sefardskih Židova u Jugoslaviji, ovaj rad zaslužuje osobitu pažnju zbog svoje temeljitosti, sistematičnosti i stručnosti, kada je riječ o jeziku i književnom stvaralaštvu naših Sefarda. Od godine 1911, kada je sarajevski nadrabrin dr Moric Levi objavio svoju knjigu »Sefardi u Bosni« pa do danas, imali smo priliku upoznati se sa vrlo mnogo publikacija i članaka koji su se bavili pojedinim aspektima duhovnoga ili privrednog života, običaja, umjetnosti jezika i književnosti ove neobično zanimljive zajednice u Dalmaciji, Bosni, Srbiji i Makedoniji. Ipak, ova knjiga nastoji sveobuhvatno prikazati i analizirati kulturne interakcije sefardskih Židova i njihove okoline, a posebice njihov nezamisljivi doprinos kulturnom bogatstvu i nasljeđu svih nas.

Radi što boljeg pregleda opširne problematike, knjiga je podijeljena u dva dijela (pet poglavlja). Prvi dio, »Kulturni život«, govori o organizaciji kulturnog života, židovskim glasilima, te novijoj sefardskoj književnosti, a drugi dio — »Narodna poezija« sadrži dva poglavlja: »Sefardski romanseri u evropskom kontekstu« i »Sefardska poezija u jevrejskom kontekstu«.

U okolnosti pod kojima je nastala i razvijala se sefardska kultura u Jugoslaviji, autorica nas uvodi dosta sažetim pregledom povijesnih prilika u vezi s izgonom iz Španjolske krajem 15. stoljeća, te opisom doseljavanja Sefarda u naše krajeve i njihova političko-

ga, socijalnog i kulturnog položaja u Turskom Carstvu.

Povijest sefardskoga književnog stvaralaštva ilustrirana je opisom razvoja židovskog tiskarstva od samih početaka u 15. i 16. stoljeću u Italiji, Portugalu i Španjolskoj pa do novijih vremena. Posebno je dan i opis židovskog tiskarstva i književnog stvaralaštva u Turskoj i Solunu (gdje su štampane i prve knjige sefardskih autora iz Srbije i Makedonije) i, naravno, opis židovske izdavačke djelatnosti u našim krajevima, koja počinje tek u 19. stoljeću u Beogradu, a poslije i u drugim gradovima.

Analizom školskog sistema u židovskim zajednicama na području današnje Jugoslavije prikazan je razvoj opće pismenosti ove populacije. Autorica nas upoznaje kako sa svjetovnim, tako i s vjerskim obrazovanjem počev od 1617, kad je u Beogradu osnovana čuvena Ješiva rabina J. Lerme, pa sve do početka drugoga svjetskog rata. Isto tako, prikazuje i djelatnost najznačajnijih sefardskih društava koja su njegovala sefardsku kulturu u nas.

Prikazan je i razvoj sefardske periodike u nas, još od pojave prvog časopisa na ladinu jeziku — »El amigo del puevlo« u Beogradu godine 1887. Posebno detaljno analiziran je doprinos širenju sefardske kulture koji je imao tjednik »Jevrejski glas«, koji je izlazio u Sarajevu od 1928. pa sve do godine 1941.

U poglavlju »Nova sefardska književnost« prikazana je bogata stvaralačka djelatnost najvažnijih naših pisaca na ladinu, kao što su bili Abraham Kapon, Laura Papo — La Bohoreta, Sabetaj Džoen, Haim Davičo i drugi. Opširno je prikazana njihova dramska djelatnost, te njihovo prozno i pjesničko stvaralaštvo.

U drugom dijelu knjige, Krinka Vidaković vrlo temeljito i opširno analizira elemente sefardske književnosti (formu, sadržaj, itd.) u našim krajevima i postavlja ih u odnos prema narodnoj književnosti drugih evropskih naroda, stavljajući naglasak na sve ono što je zajedničko, te opisujući istovremeno elemente karakteristične samo za sefardsko nasljeđe. Time uspijeva prikazati značajne uzajamne utjecaje ova židovskog stvaralaštva i duhovnih kretanja sredina u kojima su oni ži-

vjeli više od 400 godina, čuvajući i razvijajući duh i običaje koje su sa sobom donijeli iz srednjovjekovne maurske Španjolske. U posljednjem poglavlju analizirani su židovski korijeni sefardske književnosti, koji, kada je riječ i o formi i o sadržaju, sežu sve do drevnih biblijskih i talmudskih tekstova i isto tako starih legendi i pripovjedaka.

Na kraju ovoga kratkog prikaza moramo pohvaliti autoricu i zato što je sastavila neobično vrijedan popis literature o Sefardima na jugoslavenskom tlu, kao i selektivnu bibliografiju iz židovske štampe u Jugoslaviji od godine 1921. pa sve do danas. Svima koji će se ubuduće baviti istraživanjem povijesti i kulture sefarskih Židova, ova bibliografija bit će od neprocjenjive pomoći u radu, a knjiga Krinke Vidaković nezaobilazna etapa u proučavanju jugoslavenskoga sefardskog naslijeđa.

Srdan Matić

Академия наук СССР, Институт
востоковедения

КИТАЙСКИЕ ЭТНИЧЕСКИЕ ГРУППЫ В СТРАНАХ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ

Москва: Наука, 1986, 283 стр.

U opširnoj studiji: tri stotine stranica svrstanih u šest glava i trideset poglavlja pod navedenim naslovom grupa eminentnih stručnjaka pri Akademiji nauka Sovjetskog Saveza prezentirala je javnosti godine 1986. složenu problematiku kineskih etničkih grupa u zemljama jugoistočne Azije.

U citiranom se djelu kontinuirano i vremenski etapno (od početka doseljavanja Kineza u zemlje jugoistočne Azije do 16. stoljeća; od 16. do 19. stoljeća; zatim od krize kolonijalnog sistema do pedesetih godina dvadesetog stoljeća i od pedesetih godina do recentnog vremena) prati i analizira prostorna distribucija, demografske karakteristike, socijalna i klasna struktura, tradicionalno okupljanje i institucionalne forme društvenog okupljanja, etnokulturna evolucija s posebnim osvrtom na ulogu i značaj jezika, škole i religije u tom razvoju, mješovite brakove kao jedan od putova etničke transformacije

kineskih imigranata, utjecaj pravnog statusa na etničke procese doseljenih Kineza i njihovih potomaka, sociokulturna i politička ekologija etničkog razvitka kineskih imigranata, i perspektiva sociokulturnih procesa u kineskih etničkih grupa na tlu jugoistočne Azije.

U kontekstu navedene problematike posebno se ističe dio rada u kojem se analizira evolucija socioekonomskog položaja kineskih doseljenika u nacionalnim privredama zemalja jugoistočne Azije. Spomenuti proces kontinuirano je praćen od formiranja kineske buržoazije u pojedinim zemljama jugoistočne Azije do recentnog vremena.

Zanimljiv je i dio rada koji se bavi ulogom kineskih etničkih grupa i njihovih organizacija u političkom životu pojedinih država jugoistočne Azije, posebno Singapura, Malezije, Tajlanda i Filipina (brojčano velike i relativno dobro organizirane kineske manjine), od kraja 19. vijeka do današnjih dana.

Završni dio ove po mnogo čemu izuzetne i rijetko kompleksne studije posvećen je ulozi i značaju kineskih etničkih grupa u međunarodnim odnosima država jugoistočne Azije, pri čemu se posebno ističe i ukazuje na izuzetno složenu problematiku veza i odnosa kineskih manjina s matičnim narodom, odnosno NR Kinom.

Sva navedena problematika prostorno je gotovo podjednako iscrpno obrađena u odnosu na kineske etničke skupine u Burmi, Vijetnamu, Indoneziji, Kambodžiji, Laosu, Singapuru, Tajlandu i Filipinima.

»Kineske etničke grupe u zemljama jugoistočne Azije« interdisciplinarna je studija što su je sastavili eminentni historičari, sociolozi, ekonomisti, politolozi i sociolingvisti okupljeni oko Instituta za orijentalne studije Akademije nauka Sovjetskog Saveza što već, samo po sebi, jamči određenu razinu znanstvenog rada.

Autori u navedenom djelu pokušavaju definirati nivo socioekonomske i etnokulturne integracije kineskih manjina u autohtone društvene sredine pojedinih zemalja jugoistočne Azije, što uvelike predodređuje njihovu buduću evoluciju.

Studija je stoga nužna analiza integralne interakcije između različitih fak-